

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PETICIJŲ KOMISIJA

IŠVADA DĖL VILIAUS FOKO PETICIJOS

2022 m. rugpjūčio 31 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisija 2022 m. rugpjūčio 31 d. posėdyje iš esmės išnagrinėjo Viliaus Foko peticiją ir priėmė sprendimą teikti Seimui išvadą atmesti šioje peticijoje pateiktą pasiūlymą pakeisti Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 18 straipsnio 2 dalį ir pagal apsaugos pobūdį ekologinių apsaugos zonų sąrašą papildyti sanitarinės apsaugos – magistralinių paviršinių (lietaus) nuotekų išleistuvų sanitarinės apsaugos zona. Sprendimas priimtas, atsižvelgus į Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuomonę ir dėl išvadoje išdėstytų motyvų.

Pareiškėjas siūlymą argumentuoja kreipimesi išvardytų mokslininkų duomenimis, kad „teršalų kiekis lietaus nuotekose gali būti net keliasdešimt kartų didesnis už teršalų kiekį buitinėse nuotekose“, kad „mikrobiologinis aplinkos oro užterštumo mažinimas yra labai svarbus veiksnys, kurio reikia Sąnašos aukštupio slėnyje ties Medžiotojų g. 11C, kadangi būtent čia yra atvestas viso Aleksoto mikrorajono centrinės Veiverių gatvės lietaus nutekamųjų vandenų išleistuvas – kolektorius“. Pareiškėjas siūlo prie mažųjų upelių, į kuriuos patenka aplinkinėse gyvenvietėse susidarančios paviršinės (lietaus) nuotekos, sukurti natūralius gamtos (medžių, krūmų, žolynų ir pan.) filtrus, kurie kempinės principu sugertų teršalus ir atstatytų valymo įrenginius, ilgam laikui (dešimtmečiams) kompensuotų jų nebuvimą.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 54 straipsnis nustato, kad „įstatymu draudžiama <...> teršti vandenį ir orą“. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 23¹ straipsnis nustato, kad „Teršalai gali būti išmetami į aplinką tik tais atvejais, kai išmesti teršalus į aplinką leidžia teisės aktai ir teršalai į aplinką išmetami nepažeidžiant teisės aktų nustatytos tvarkos ir normų“, t. y. teršalų sudėtis ir jų kiekis negali viršyti nustatytų išmetamų teršalų ribinių verčių.

Jeigu pareiškėjas teigia, kad teršalų kiekis lietaus nuotekose gali būti net keliasdešimt kartų didesnis už teršalų kiekį buitinėse nuotekose, tuomet lietaus nutekamųjų vandenų išleistuvo – kolektoriaus savininkai, valdytojai ir (ar) naudotojai turėtų nedelsdami įvertinti padėtį, atlikti (užsakyti) tyrimus, kurie atsakytų į klausimą, ar į Sąnašos upelį iš aplinkinių gyvenamųjų teritorijų patenkantys lietaus nuotekų vandenys kenksmingomis medžiagomis teršia upelį, jo gamtinę aplinką.

Jeigu toks teršimo faktas būtų nustatytas ir išmetamų teršalų ribinės vertės būtų viršytos, minėti savininkai, valdytojai ir (ar) naudotojai turėtų imtis neatidėliotinų veiksmų taršos šaltiniams likviduoti, taršai pašalinti, įrengiant valymo įrenginius ir pan. Natūralių gamtos filtrų (medžių, krūmų, žolynų ir pan.), skirtų sugerti teršalus, sukūrimas negali atleisti nuo pareigos aktyviai vengti taršos ir atstoti valymo įrenginių ar laikinai kompensuoti jų nebuvimą. Turi būti kovojama ne su pasekmėmis, bet su priežastimis.

Saugomų teritorijų įstatymo 18 straipsnio 1 dalis nustato ekologinės apsaugos zonų nustatymo tikslus: užtikrinti bendrąją ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą; išsaugoti saugomų bei geoekologiškai svarbių gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio kompleksų ar objektų (vertybių) aplinką, izoliuoti juos nuo neigiamo veiklos poveikio; sumažinti neigiamą ūkinės veiklos objektų poveikį žmogui ir aplinkai. Šio straipsnio 2 dalis nustato, kad pagal apsaugos pobūdį ekologinės apsaugos zonos yra: bendrosios ekologinės apsaugos – pajūrio, požeminio vandens vandenviečių, paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos, intensyvaus karsto žemės; buferinės apsaugos – valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir valstybinių draustinių, paveldo objektų buferinės apsaugos zonos; fizinės apsaugos – paveldo objektų fizinės apsaugos zonos; vizualinės (regimosios) apsaugos – paveldo objektų vizualinės (regimosios) apsaugos zonos, kuriose aplinkos keitimas gali pakenkti šių objektų aplinkai ar trukdyti juos apžvelgti. Pažymėtina, kad Saugomų teritorijų įstatymo paskirtis yra reglamentuoti saugomų teritorijų sistemą ir su ja susijusius visuomeninius santykius, saugomų teritorijų teisinius pagrindus, veiklą, nustatyti tarptautinės svarbos teritorijų, gamtinio karkaso kūrimą ir veiklos juose reglamentavimą. Sanitarinių apsaugos zonų nustatymo, kurios tarnautų kaip taršos sklaidos ribotuvai, klausimai šiame įstatyme nesprenžiami, todėl pareiškėjo siūlymas papildyti Saugomų teritorijų įstatymo nustatytų ekologinės apsaugos zonų grupę sanitarinės apsaugos zonų kategorija neatitinka Saugomų teritorijų įstatymo paskirties.

Pažymėtina, kad kreipimesi pateiktas pasiūlymo turinys siejasi su sanitarinėmis apsaugos zonomis, kurių nustatymo principus ir leistinas veiklas jose reglamentuoja Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymas. Nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektus ir jų apsaugos zonas apibrėžia Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas.

Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 2 straipsnio 34 dalis nustato, kad sanitarinės apsaugos zona – aplink stacionarų taršos šaltinį arba kelis šaltinius esanti teritorija, kurioje dėl galimo neigiamo planuojamos ar vykdomos ūkinės veiklos poveikio visuomenės sveikatai galioja šiuo įstatymu nustatytos specialiosios žemės naudojimo sąlygos. Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 50 straipsnis nustato, kad atsižvelgiant į planuojamą ir (ar) vykdomą ūkinę veiklą nustatomos šios sanitarinės apsaugos zonos: gamybinių objektų – objektų, kuriuose vykdoma gamybinė veikla, susijusi su prekių ir gaminių (vartojimo prekių, tarpinių produktų arba gamybos

priemonių) gamyba, išskyrus branduolinės energetikos objektus ir vėjo elektrines; komunalinių objektų – objektų, kuriuose vykdoma ūkinė veikla, susijusi su nuotekų ir atliekų tvarkymu, žmonių palaikų laidojimu ir kremavimu, išskyrus branduolinės energetikos objektus; branduolinės energetikos objektų; pastatų, kuriuose laikomi ūkiniai gyvūnai, su esančiais prie jų mėšlo ir srutų kaupimo įrenginiais arba be jų.

Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 3 straipsnio 31 dalis nustato, kad paviršinės nuotekos – ant urbanizuotos teritorijos paviršiaus (išskyrus žaliuosius plotus, kuriuose neįrengta vandens surinkimo infrastruktūra, ir žemės ūkio naudmenas) patenkantis kritulių ir kitoks (nuo teritorijų dangos ar transporto priemonių plovimo ir panašiai) vanduo, kurį teritorijos valdytojas (abonentas), naudodamas paviršinių nuotekų tvarkymo sistemas, surenka ir pašalina į aplinką arba išleidžia į kitiems asmenims priklausančias nuotekų tvarkymo sistemas (perduoda paviršinių nuotekų tvarkytojui).

Lietuvos Respublikos aplinkos ministras, įgyvendindamas atitinkamas Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo nuostatas, 2020 m. vasario 10 d. įsakymu Nr. D1-76 (2022 m. balandžio 1 d. įsakymo Nr. D1-86 pakeitimai) patvirtino Vandens tiekimo ir nuotekų, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros, požeminio vandens vandenviečių, meteorologinių stebėjimų aikštelių, meteorologinių radiolokatorių, vandens matavimo stočių apsaugos zonų planų rengimo (nerengiant teritorijų planavimo dokumento ar žemės valdos projekto) ir tvirtinimo tvarkos aprašą (toliau – Tvarkos aprašas), kuris nustato vandens tiekimo ir nuotekų, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros, požeminio vandens vandenviečių, meteorologinių stebėjimų aikštelių, meteorologinių radiolokatorių, vandens matavimo stočių apsaugos zonų planų sudėtį ir turinį, jų rengimo, viešinimo ir tvirtinimo tvarką. Tvarkos aprašo esmė ta, kad minėtos infrastruktūros savininkai ir (ar) valdytojai Tvarkos aprašo 6–9, 11, 12 ir kituose punktuose nustatyta tvarka Aplinkos ministerijai teikia prašymus su priedais (dokumentų paketą), reikalingus paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros planams patvirtinti ir apsaugos zonoms juose nustatyti. Aplinkos ministrui patvirtinus minėtus planus, apie sanitarinių apsaugos zonų nustatymą informuojama visuomenė, infrastruktūros, žemės sklypų savininkai, valdytojai, naudotojai. Todėl, nagrinėjamu atveju, pareiškėjas privalėtų kreiptis į savivaldybę su prašymu įvertinti galimybę Tvarkos aprašo nustatyta tvarka inicijuoti paviršinių nuotekų apsaugos zonų plano (-ų) Sąnašos upelio slėnyje parengimo ir šių zonų nustatymo procesą.

Aplinkos ministras, įgyvendindamas Lietuvos Respublikos vandens įstatymo 18 straipsnio 1 dalies nuostatą, 2007 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. D1-193 patvirtino Paviršinių nuotekų tvarkymo reglamentą (toliau – Reglamentas), skirtą paviršinių nuotekų tvarkytojams nustatyti aplinkosaugos reikalavimus paviršinių nuotekų surinkimui, valymui ir išleidimui, siekiant apsaugoti aplinką nuo

taršos. Reglamentas iškelia reikalavimus, kurių efektyviai laikantis, taršos rizika sumažinama iki minimumo.

Manytina, kad teisinis reglamentavimas, skirtas užkirsti kelią pavojingų medžiagų patekimui į aplinką, yra pakankamas ir jo turi būti besąlygiškai laikomasi.

Pažymėtina, kad teritorijų planavimas yra vienas esminių įrankių, padedančių teritoriją vertinti kaip visumą, nuosekliai numatyti ir valdyti būsimus pokyčius, išsaugoti ir padidinti aplinkos kokybę, užtikrinti įvairių ūkinių ir kitų veiklų suderinamumą. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 14 straipsnio 1 dalimi, kiekvienos savivaldybės teritorijai ar jos daliai yra rengiami bendrieji planai, kuriuose pateikiamos savivaldybės teritorijos funkcinio ir erdvinio vystymo kryptys, optimizuojama planuojamos teritorijos urbanistinė struktūra, socialinė ir inžinerinė infrastruktūra, numatomos jos atsparumo ekstremaliems klimato reiškiniams stiprinimo, racionalaus žemės gelmių išteklių, žemės ūkio naudmenų, miškų, kitų gamtos išteklių išsaugojimo ir naudojimo, klimato kaitos poveikio švelninimo, gamtinio karkaso formavimo, gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo priemonės; detalizuojami atitinkamų aukštesnio lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 12 straipsnis nustato, kad paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra gali būti numatoma specialiojo teritorijų planavimo dokumente – geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros plane arba kitame teritorijų planavimo dokumente. Be to, vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 45 straipsniu, rengiant specialiojo teritorijų planavimo dokumentus ar vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus, esant pagrįstam poreikiui kurti viešuosius atskiruosius želdynus, siekiant įvykdyti viešųjų atskirųjų želdynų normas ir tuo pačiu palaikyti ir stiprinti teritorijos ekologines funkcijas, gali būti numatomas žemės paėmimas visuomenės poreikiams.

Pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 19 dalį teritorijų planavimas, savivaldybės bendrojo plano ar savivaldybės dalių bendrųjų planų ir detaliųjų planų sprendinių įgyvendinimas yra viena iš savarankiškųjų savivaldybės funkcijų, todėl poreikis teritorijoje taikyti aplinkos atkūrimo ir (ar) žalos aplinkai prevencines priemones, įgyvendinti sprendimus, skirtus biologinei įvairovei ir ekosistemų teikiamoms paslaugoms palaikyti, aplinkos kokybei ir visuomenės sveikatos apsaugai gerinti, galėtų būti detaliau išanalizuotas ir atitinkami sprendimai priimti rengiant savivaldybės ir (ar) vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentus.

Taip pat pažymėtina, kad Aplinkos ministerija, įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatas ir atliepdama į ambicingus Europos Žaliojo kurso ir Europos Sąjungos Biologinės įvairovės strategijos iki 2030 metų tikslus, yra įsipareigojusi pakeisti Aplinkos apsaugos įstatymą, į jį integruojant žaliąją infrastruktūrą, kad ji taptų standartiniu (privalomuoju) teritorijų plėtros ir vystymo komponentu. Įstatymo lygmeniu nustatant žaliosios infrastruktūros

kūrimo principus tikimasi paskatinti tvarių paviršinio vandens tvarkymo sistemų kūrimą, kurios gali padėti sugerti nuo gatvių ir kitų nepralaidžių paviršių nutekančias nuotekas, ir taip sumažinti į upes ir kitus vandens tvenkinius patenkančių teršalų kiekį, pilkosios (technogeninės) infrastruktūros apkrovas, vis dažnėjančių potvynių ar sausrų riziką.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos peticijų įstatymo 12 straipsnio 3 dalimi ir Seimo Peticijų komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. VIII-1408 „Dėl Seimo Peticijų komisijos nuostatų patvirtinimo“, 28 punktu, Seimo Peticijų komisijos išvada dėl V. Foko peticijoje pateikto pasiūlymo atmetimo teikiama Seimui, taip pat siūloma įtraukti į Seimo rudens sesijos darbotvarę Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisijos išvados dėl Viliaus Foko peticijos“ projektą.

Komisijos pirmininkas

Edmundas Pupinis